Som barna er, slik blir fremtidens historie

Taler	Dato	Sted
Aase Wind Lionæs	10 desember 1965	Oslo

Omstendigheter
Tildeling av Nobels fredspris til UNICEF

Da Alfred Nobel döde i San Remo den 10. desember 1896 ble verden et rikt utrustet menneske fattigere. Samtidig ble den beriket med et dokument, et testamente, som har gitt vekstvilkår for de idealer og den forskertrang som var ledestjernen i Alfred Nobels rike, men så ensomme liv.

I testamentet bestemmer Nobel at utbyttet av hans formue skal deles mellom dem som har gjort menneskeheten de største tjenester. Om fredsprisen spesielt sier han at den skal gis til den som har gjort mest for å fremme brorskap mellom nasjonene.

Alfred Nobel var, særlig i de senere år av sitt liv, sterkt opptatt av fredsproblemet. Dette går bl. a. frem av hans korrespondanse med Bertha von Suttner, forfatterinnen av den pasifistiske roman: »Ned med våpnene». Og som Nobel, så har konstruktivt tenkende mennesker både for og etter hans tid vært opptatt av dette tilsynelatende så enkle, men ennå ulöste problem: å skape brorskap mellom menneskene, å bygge en verden uten krig. Mange dypsindige teorier har gjennom årene vært utviklet om hvordan forholdene mellom statene skulle organiseres for at vi skulle finne veien frem til freden.

Personlig har jeg ikke funnet svaret hverken hos filosofene eller de folkerettslærde. Mon ikke den reddende lösning ligger i de enkle ord som Björnstjerne Björnson skrev da han lå på dödsleiet i Paris i 1910. Det var den förste linjen i et dikt som aldri ble fullfört. Det begynte slik:

»De gode gjerninger redder verden».

Vi er kommet hit idag for å hedre med Nobels fredspris en organisasjon:

UNICEF - fordi den ved å levendegjöre Björnsons ord har oppfylt testamentets betingelse: å fremme brorskap mellom nasjonene.

UNICEF ble opprettet ved et vedtak i FN den 11. desember 1946. Vedtaket var enstemmig, men jeg kan godt huske at vi i FN-kretser den hösten i New York hadde mange diskusjoner med politikere om hvorvidt FN i det hele tatt skulle organisere et barnefond. FN var - hevdet mange - et politisk forum som ikke skulle beskjeftige seg med så »små» sideproblemer som barnehjelp. Man hadde under krigen hatt UNRRA som hadde ytet en stor humanitær innsats for barn, fanger og flyktninger i Europa og i China. Denne organisasjon var nå av mange grunner under avvikling. Enkelte mente da at nå når freden var et faktum, så fikk de nasjonale barneorganisasjoner overta arbeidet for barna i hvert enkelt land.

Idag er det ingen uenighet om berettigelsen av UNICEF i FN.

Det er som bekjent ikke alltid lett i FN å oppnå enstemmige vedtak. Det er forståelig, når man tar i betraktning at vi her har å gjöre med 118 medlemsland som representerer alle raser, nasjoner, politiske ideologier og religiöse oppfatninger. Men UNICEF's sprog har alle forstått og selv den gjenstridigste har måttet innrömme at UNICEF i gjerning har bevist at barmhjertigheten kjenner ingen landegrenser.

Så snart alle vedtak vedrörende UNICEF's organisasjonsform, mandat og finansiering var klare, gikk organisasjonen til handling.

Det var en lykke for UNICEF og de millioner av barn den tok opp til sitt hjerte at den alt fra förste dag fikk en leder som direktör Maurice Pate. Han var UNICEF's aldri hvilende samvittighet. Han hang seg ikke i formaliteter. For ham var det vesentlige at de gode gjerninger ble gjort så hurtig og så effektivt som mulig. Han sökte sine medarbeidere blant dem som uavkortet, for å sitere Björnson, ville före »hjertelagets politikk». Maurice Pate ledet UNICEF i 18 år til sin död i år. Han var en stillferdig mann. På den veien som förer til fred og hvor politikerne idag ennå famler i mörke, der har Maurice Pate tent mange lys.

Maurice Pate utpekte selv den mann som skulle etterfölge ham som organisasjonens leder - Henry Labouisse. Direktör Labouisse's fremrakende kvalifikasjoner og hans hengivenhet for UNICEF's sak gjorde det også naturlig

for FN's generalsekretær U' Thant å nominere ham som Maurice Pate's etterfölger. Vi har den ære og den glede å ha direktör Labouisse her idag - hvor han på UNICEF's vegne vil motta Nobels fredspris.

UNICEF's förste arbeidsmark ble Europa.

Og hvordan så dette Europa ut i 1946? Og hvordan levde Europas barn etter avslutningen av den store krig? Den svenske lyriker Hjalmar Gullberg gir oss et uforglemmelig bilde i diktet »Europas Barn»:

»Oss hjälpte ganska litet at for vår port
vi hadde reglat låsen
och vävt oss inn i våra drömmars garn
Vårt lugn ble sönderslitet:
Ty bak staketet står med tiggarpåsen
Europas barn».

Det var disse barn UNICEF mötte i Europa den forferdelige frostvinteren 1947, - underernærte, syke, kledt i filler, hjemlöse og utsultet etter fem års krig og okkupasjon. Vi mötte dem over alt - i byenes ruiner, i flyktningeleirene, i de bombede landsbyer i Ungarn, Jugoslavia, Albania, Polen, Italia, Hellas, Romania, Österrike.

UNICEF anslo selv tallet på nödlidende barn i Europa i 1947 til 20 millioner. Det var til disse barn i 14 forskjellige land at UNICEF kastet ut en redningsline - en ström av mat, medisiner, klær og sko. Aldri hadde vi opplevd en internasjonal hjelpeaksjon for barn i et slikt omfang. Vinteren 1947-48 kunne UNICEF melde at de gav 6 millioner barn og mödre ett måltid mat hver dag.

Europas ökonomiske gjenreisning etter krigen gikk heldigvis relativt raskt. Våre land kunne etter 4-5 år selv ta hånd om sine barn.

Men så snart det europeiske hjelpeprogram nærmet seg sin lösning, trådte konturene av et annet uhyggelig spökelse frem på kartet: utviklingslandenes ufattelige sosiale nöd.

Etter hvert som disse lands nasjonale uavhengighetsproblemer blir lost, kommer deres nödstedte barnebefolkning mer og mer inn i bildet. Plutselig, i et enkelt år

som 1960 avtegner 17 nye stater seg på Afrikas kart. I löpet av få år er FN's medlemstall steget fra 51 stater til 118. Hovedparten av disse nye stater er hva vi kaller utviklingsland.

Mange forhold bl. a. de moderne massemedias - TV og kringkastings - formidling av faktiske opplysninger om den sosiale nod i disse land, gjorde det til et moralsk imperativ for Vestens rike stater å komme disse land til hjelp.

FN's ökonomiske og sosiale råd ble snart klar over omrisset av denne oppgaven og dens mange særorganisasjoner som Helseorganisasjonen, ernærings-organisasjonen og UNICEF ble satt inn i arbeidet.

UNICEF var i 1946 organisert som en midlertidig nödhjelpsorganisasjon. I 1953 besluttet FN's generalforsamling å gjöre UNICEF til sin permanente barnehjelpsorganisasjon med hovedvekten lagt på arbeidet i utviklingslandene.

Og så tok da UNICEF fatt på den andre store oppgaven i sin historie: å bedre de ubeskrivelig kummerlige kår som u-landenes hundreder millioner av barn levde under.

UNICEF kan ikke gjöre dette arbeid alene. Den kan bare virke i de land der vedkommende regjering ber om dens hjelp. Og mottakerlandet må selv yte minst like mye som UNICEF til hjelpeprogrammenes gjennomföring. Mens UNICEF's hjelp oftest består i teknisk bistand og varer og utstyr som må kjöpes med fremmed valuta, gir mottakerlandet sitt bidrag i form av sine egne produkter, lokalt personale, transportservice etc. Interessen for UNICEF's hjelpeprogrammer for barn har vært så stor at regjeringenes tilskudd nå utgjör 2 1/2 dollar for hver UNICEF-dollar som gis. Målet med UNICEF's arbeid er nettopp dette å være et incitament til selvhjelp.

Den hjelp som ytes skal omfatte alle barn i et område, uten diskriminering med hensyn til rase, tro, nasjonalitet eller politisk oppfatning.

UNICEF ledes idag av et styre med representanter for 30 medlemsland. Og det er dette styre som trekker opp hovedlinjene for arbeidet, vurderer anmodningene om hjelp og bestemmer hjelpens omfang. Idag består UNICEF's sekretariat av ca. 600 personer som arbeider dels ved hovedkvarteret i New York og dels ved 30 regionale kontorer i Europa, Amerika, Asia og Afrika.

UNICEF finansieres ved gaver fra regjeringer, enkeltpersoner og organisasjoner. I 1964 var det 118 land som ga i alt 33 millioner dollar.

Hva utretter så UNICEF for disse pengene?

En kan först fastslå at arbeidsmarken er enorm. Den spenner over 115 u-land. I disse områder lever det 750 millioner barn hvis behov for en bedre ernæring, en bedre helse og en bedre undervisning er langt, langt större enn de beskjedne ca. 200 millioner kroner som nå står til UNICEF's rådighet. Det er omtrent det samme belöp som brukes i verden hver annen time til forsvaret.

Men la oss ikke fortvile over de ennå utilstrekkelige pengebelöp. Det viktigste er at vi for förste gang i historien har fått i vår hånd et interstatlig hjelpemiddel til å begynne det store arbeidet med å befri u-landenes barn, som alle er vårt felles ansvar - befri dem fra uvitenhet, sykdom, feilernæring og sult. Viktigst er ikke det eksakte pengebelöp, viktigere er gjennombruddet for solidaritetstanken mellom nasjonene.

Den engelske historiker Arnold Toynbee sier at vårt århundre sannsynligvis ikke vil bli husket for sine to verdenskriger, men som den periode i historien da for förste gang idéen om gjensidig hjelp mellom folkene for å heve levestandarden over alt ble godtatt.

UNICEF er gjennom sitt arbeid idag med på å gi historien om det 20. århundre dette ettermæle.

Da UNICEF tok opp arbeidet i u-landene syntes oppgaven så overveldende at det var ikke lett å vite hvor en skulle begynne. For dem som så de store fremskritt som den medisinske vitenskap hadde gjort i Vestens land og den omfattende helsetjeneste som disse lands befolkning not godt av, syntes det opprörende at hundreder av millioner barn skulle lide av sykdommer som vi idag har midler til å bekjempe. De ville derfor gi kampen mot massesykdommer som malaria, trachoma, tuberkulose og yaws förste prioritet.

Andre pekte på underernæringens og feilernæringens grenselöse omfang, på den ene siden, og de store overskuddslagre av korn og kjött i Vestens land på den andre siden. De ville heller gi ernæringskampanjen fortrinnsrett.

En tredje gruppe pekte på nödvendigheten av å bekjempe analfabetismen, fordi en uvitende befolkning umulig kunne fremme den ökonomiske veksten som måtte til.

Hvilke veier valgte så UNICEF?

En kan si at de slo inn på alle tre veier samtidig fordi de forstod at disse onder; sykdom, sult og uvitenhet danner buer av den samme onde sirkel.

Ser en på de resultater UNICEF har oppnådd idag må en ta i betraktning at de har nådd dem i et fruktbart samarbeid med Helseorganisasjonen, med FAO, UNESCO og organisasjoner for teknisk hjelp innen FN.

Sammen med helseorganisasjonen har UNICEF gjort en stor innsats i kampen mot malaria, en sykdom som man i 1955 regnet med årlig rammet 200 millioner mennesker, derav 2 millioner med dödelig utgang. Når man horer disse svimlende tall, spör man av og til seg selv: Kan det da overhodet nytte å ta kampen opp?

Ett av de beste eksempler på at det nytter har vi fra Mexico, hvor UNICEF sammen med andre FN-organer hadde i alt 2 800 mann som til fots, til hest, og i motorbåter krysset landet og bare i löpet av 1960 spröytet 3 millioner hus med DDT. Ikke ett eneste dödsfall av malaria ble rapportert i 1960.

Jordbruksproduksjonen gikk også opp. Og regjeringen planlegger nå å flytte flere millioner mennesker fra det sentrale overbefolkede höydedrag i landet og ned til de nå malariabefridde områder langs kysten.

Også i bekjempelsen av den uhyggelige og smertefulle massesykdom yaws har UNICEF gjort en stor innsats. Sykdommen talte i 1946 i alt 50 millioner mennesker. Denne sykdom förer ikke til döden, men til forkröpling og vansiring av kroppen. Og dog kan denne for den enkelte så store ulykke helbredes fullstendig ved en eneste spröyte penicillin til 5 kroner.

Da Indonesia ble selvstendig i 1949 ba det UNICEF om hjelp mot yaws. En antok i 1950 at 10 millioner mennesker i Indonesia led av sykdommen. Sammen med Helseorganisasjonen har det lykkes UNICEF å befri hele landsbyer for

denne sykdom. Om få år vil yaws være helt utryddet i Indonesia.

Vi kunne nevne de 10 millioner barn som er blitt behandlet for den uhyre smittsomme öyensykdom tracoma, eller hjelpen til behandlingen av millioner av spedalske i i alt 35 land. Et stort omfang har også masseundersökelser og vaksinasjon av tuberkulose hatt.

I den rike del av verden er vi opptatt av våre ernæringsproblem. For mange dreier det seg om bekymringer fordi de spiser for godt og virkningene av det. I u-landene er dessverre problemet det motsatte. Eksperter regner med at halvparten av befolkningen i disse land er underernært eller feilernært. Vi har delvis som en fölge av dette en spedbarnsdödelighet på opptil 400 pr. 1 000. I Norge er den som bekjent 17 pr. 1 000 levendefödte.

UNICEF har gjennom en rekke prosjekter forsökt å bedre ernæringssituasjonen for mödre og barn. Det skjer ved opplysningsarbeid i de ca. 20 000 helsesentre for mor og barn som UNICEF har organisert. Det skjer ved stötte til bygging av meierier, fabrikker til produksjon av törrmelk, til konservering av melk eller som i Chile ved bygging av en fabrikk for produksjon av betydelige mengder fiskemel. I förste rekke gjelder det å fremme produksjonen av proteinrike næringsmidler som fisk, som bl. a. kan utvikles i fiskefarmer, eller i de rismarker som står under vann.

UNICEF's initiativ på disse områder er viktige fordi de er de förste systematiske forsök som er gjort for å koordinere vitenskapelige anstrengelser verden over for å fremskaffe proteinholdig ernæring for barn i u-land.

Jeg har nevnt et tredje område: arbeidet mot analfabetismen hvor UNICEF i samarbeid med UNESCO har gjort en stor innsats.

Ser vi nå tilbake på UNICEF's virke vil vi finne at den gjennom årene har gjennomfort hundrevis av hjelpetiltak i u-land innenfor helse-, ernærings- og undervisningssektoren.

Idag står UNICEF overfor en tredje etappe i sin utvikling.

Det er i de fleste utviklingsland for tiden en sterk interesse for utarbeiding av landsomfattende ökonomisk planlegging. I debatten som pågår om disse

utviklingsplaner, samler interessen seg i förste rekke om hvor store investeringer det vil bli mulig å plassere i industrien, jordbruket og samferdselen. Men mon det ikke ligger en farlig sannhet i disse orden av Nehru: »På en eller annen måte taper vi i all vår tenkning om utviklingsplaner for fabrikkanlegg og maskineri det faktum av syne at når alt kommer til alt så avhenger utviklingen av den menneskelige faktor.»

Det er dette hovedsynspunkt som ligger bak UNICEF's anstrengelser i öyeblikket for å sikre ivaretakelsen av barnas interesser i de utviklingsplaner som nå legges. UNICEF bygger her på prinsipper om barnets rett til sosial sikkerhet, undervisning og andre rettigheter som ble vedtatt i FN i 1959 i »Deklarasjonen om barnets rettigheter». Og på samme måten som vi har sett at hovedprinsippene i Menneskerettighetserklæringen har avleiret seg i flere av de nye lands konstitusjoner, håper en å få innpasset barnets rettigheter i de nye lands ökonomiske og sosiale struktur.

Det er dette håp som lå bak innkallelsen av den rundebordskonferansen i Italia som UNICEF tok initiativet til i 1964. Konferansens deltakere var ministre, ökonomer og spesialister på barnevelferdens område. Den konklusjon en kom frem til, var at på lang sikt er ingen ökonomisk utvikling mulig uten at en alt i utviklingsplanene prioriterer veksten av en sunn og opplyst barnebefolkning.

Til lösning av denne veldige oppgaven kreves fortsatt en maksimal hjelpeinnsats fra de rike land. Og vi har de materielle og tekniske muligheter til å hjelpe. Teknikkens eventyr synes grenselöst. Vi har innen vår rekkevidde muligheter til å tilfredsstille nær sagt alle våre materielle behov på jorden. Ja, vi vil i vår ærgjerrighet sogar ut over jorden, vi strekker bokstavelig talt våre armer etter månen. På den annen side har vi millioner av mennesker som ikke har en spade å stikke i sin fattige jord.

Utviklingslandenes folk er idag våknet til full bevissthet om sin egen nöd. Og de vil ut av den. De ser Vestens rikdom - vårt overskudd av mat, vår fantastiske teknikk, vår sunnhet og livsglede, hele vårt materielle velvære - og de måler dette mot sine barns nöd.

I dette forhold ligger et farlig spenningsmoment som truer freden i verden.

UNICEF's mål er å dekke til alle jordens barn ved naturens rike bord. Derfor er

organisasjonen en fredsfaktor av stor betydning. UNICEF har forstått at barna er nöklen till fremtiden. Som barna er, slik blir fremtidens historie. UNICEF er idag en brekkstang for solidariteten mellom de rike og fattige land. I en tid hvor så mange engster seg for de destruktive virkninger av de krefter vitenskapen har lagt i vår hånd byr UNICEF ungdommen i alle land et alternativ det er verdt å leve og arbeide for - en verden med

Frihet for alle folk.
Likhet mellom alle raser.
Brorskap mellom alle mennesker.

Kilde
Les Prix Nobel 1965, s. 57-62.

Emneoversigt
Barn, Bærekraftig, FN, Nobelpris, Nobels fredspris, Nobeltale, U-land, UNICEF

URI
https://www.virksommeord.no/tale/som-barna-er-slik-blir-fremtidens-historie